

Vegan Erkeklerin Beslenme Biçimleri Bağlamında Erkeklik İnşaları

Nebile Eroğul

Gazi Üniversitesi

[ORCID: 0000-0002-8099-5559](https://orcid.org/0000-0002-8099-5559)

nebileerogul@gmail.com

Öz

Geçmişten günümüze kadar uzanan avcı erkek toplayıcı kadın miti ve erkekler et yer, kadınlar bitkisel beslenir kalıp yargısı beslenmedeki cinsiyetçi kodlara işaret etmektedir. Bu cinsiyetçi kodlar çerçevesinde araştırmada, et ve hayvansal gıdalar tüketmeyen vegan erkeklerin beslenme biçimleri bağlamında erkeklik inşalarını incelemek amaçlanmıştır. Bunun için farklı sosyo demografik özelliklere sahip 28 erkek katılımcı ile görüşülmüştür. Katılımcılara “erkekler et yer” kalıp yargısı ile erkeklerin avcı kadınların toplayıcı olduğu mitine yönelik görüşleri sorulmuştur, bu bağlamda vegan beslenen erkeklerin erkeklik inşalarına odaklanılmıştır. Ayrıca araştırmada katılımcıların vegan beslenme ile kadınlık arasındaki ilişkiye yönelik görüşleri de incelenmiştir. Bazı vegan erkeklerin madunlaştırıldıkları, çevrelerindeki kişiler tarafından cinsel yönelim eleştirisine maruz kaldıkları ve et yemediği için erkeklik kaybına uğrayabileceklerinin vurgulandığı sonucuna varılmıştır. Vegan beslenmenin hayvanların otonomilerine ve hayvanların haklarına olan saygı ile bağlantılı olduğu tespit edilmiştir. Bu nedenle de katılımcılar; vegan beslenmenin cinsiyet fark etmeksizin haklara duyarlı olan tüm insanların etik kaygılardan dolayı benimseyebileceği bir beslenme biçimi ve daha da ötesinde bir yaşam biçimi olduğunu vurgulamışlardır.

Anahtar Kelimeler: Toplumsal Cinsiyet, Erkeklik, Vegan Erkeklik, Madun Erkeklik, Veganizm.

•••••

<http://federgi.ankara.edu.tr>

Masculinity Construction in the Context of the Dietary Patterns of Vegan Men

Nebile Eroğul

Gazi University

[ORCID: 0000-0002-8099-5559](https://orcid.org/0000-0002-8099-5559)

nebileerogul@gmail.com

Abstract

The myth that men are hunters and women are gatherers and the stereotype that men eat meat and women eat vegetables, which have come from past to present refer to sexist codes in nutrition. Within the frame of these sexist codes, the present study sought to examine manhood construction in the context of diet of vegan men who do not consume meat and food of animal origin. To that end, the researchers interviewed 28 male participants with different sociodemographic characteristics. The researchers aimed to reveal the views of the participants on the stereotype that "men eat meat" and the myth that men are hunters and women are gatherers. In this context, the study focused on manhood construction of vegan men. In addition, the study examined the views of the participants on the correlation between vegan diet and womanhood. The study concluded that some vegan men were subordinated, had to struggle against sexist discourses from men and women in their surroundings, were subjected to sexual orientation criticism by other people and were made believe that they would lose their manhood because they did not eat meat. The study found that vegan diet was related with respecting the autonomy of animals and animal rights. Therefore, the participants stressed that regardless of gender, vegan diet could be adopted by all people who were sensitive to rights, due to ethical concerns. Above all, it was a lifestyle.

Keywords: Gender, Manhood, Vegan Manhood, Subordinate Masculinity, Veganism

•••••

<http://federgi.ankara.edu.tr>

Giriş

Erkeklik en ilkel toplumlardan günümüze değin kanıtlanması gereken bir kimlik olarak var olmuştur. İlkel toplumlarda, erkeğin kendi vücuduna zarar vermesi, yırtıcı bir hayvanı avlaması gibi ritüellerle ispatlanan erkeklik, günümüzde sağlam bir duruş, gücün sahibi olma, himayesi altındaki ailesini koruma ve kollama gibi özellikleri ile kaybedilme riskleri olan bir kimlik olarak inşa edilmektedir. Erkeklikler; mitler, düşünceler, beklentiler ve normatif etkileşim biçimleri gibi gelenekler ile sosyal pratikleri içeren bir yapıdır (Thompson & Bennett 2015). Toplumsal cinsiyet bağlamında karar alma erkini elinde taşıyan ve sağlam bir duruşla ilintilendirilen erkeklik ile beden arasındaki ilişki alan yazınında önemli bir izlek olarak değerlendirilmektedir. İş insanlarının bugün sağlıklı ve sportmen bir bedene sahip olmalarının, sermayenin eril aklının inşasında önemli bir rolü bulunmaktadır. Bu durumda beden estetiği ön plana çıkmaktadır; “kilolu olmamak, yakışıklı görünmek, vejetaryen olmak, organik gıdalarla beslenmek, Reiki, yoga gibi şeylerle ilgilenmek gibi özellikler güç ve iktidar göstergesi olarak algılanmaya başlamıştır.” (Sancar 2009, 74-75). Ancak tüm bu gelişmeler yanında bazı erkekler için et yemek bir erkeklik performansı olarak, bitkisel beslenmek ise kadınsı bir performans olarak algılanmaya devam etmektedir. Et yemeyen erkek, ataerkil ve cinsiyetçi vurgularla dışlanmaktadır (Çarpar 2020). Bu nedenle

araştırmada vegan beslenen, et tüketmedikleri gibi, hayvansal gıdalar da tüketmeyen erkeklerin erkeklik inşalarına odaklanılmaktadır.

Eleştirel erkeklik çalışmalarının önemli kuramcılarında Connell, erkeklikler hiyerarşisinde hegemonik erkekliği en üst sıraya yerleştirir. Bu erkeklikler ataerkil hisseden en fazla payı alan egemen erkekliklerdir. Hegemonik erkekliğin dışında kalan, erkeklikleri kadınsılıkla bulanık hâle getirilen, ataerkil ideolojiden ve hegemonik erkeklikten simgesel olarak dışlanan erkeklikler ise bu kuramda “madun erkeklik” olarak adlandırılmaktadır (Connell 2019, 150-153). Connell erkekliklerin kendi aralarında hiyerarşisine işaret ettiği “hegemonik”, “işbirlikçi”, “marjinal” ve “madun” erkeklikler sınıflandırmasında madun erkeklikler olarak eşcinsel erkekleri ve transgenderleri örnek vermektedir. Bu bağlamda bazı vegan erkekliklerin beslenmelerinde et ve hayvan ürünleri tüketmediklerinden dolayı, çevrelerindeki kadınlar ve erkekler tarafından kadınlaşma imasına ve cinsel yönelim eleştirisine maruz bırakılmaları nedeniyle erkekliklerinin bulanık hâle getirildiği ve bu bağlamda madunlaştırılma süreçlerine maruz kaldıkları söylenebilir.

Egemen sosyoloji anlayışı toplumların ortaya çıkış sürecini anlatırken, erkeklerin günlerinin büyük zamanını avlanarak, kadınların ise bitki ve diğer besin maddelerini toplayarak geçirdiklerini anlatmaktadır. Modern avcı toplumlarda da etin çoğunu erkekler bulmakta, bitkisel besinlerin çoğunu da kadınlar toplamaktadır. Erkekler avladıkları eti kadınlarla paylaşmaktadırlar ancak erkeklerin etoburlukları kadınlardan daha baskındır. Erkeklerin daha etçil olduğu savı Pleistosen dönemine¹ kadar geri götürülmektedir (The Economist 2009, 139). Erkekliğin et yeme ile ilintili olduğuna dair düşünce, günümüzde “erkekler et sever, et yemeyen erkek olur mu?” gibi bir kalıp yargı ile karşılanmaktadır.

Erkek egemenliği ve erkeklerin üstünlüğü erkeklerin bedenleri ile olan ilişkisinde kurulmaktadır (Sancar 2009, 249). Erkek bedeni aktif hareket biçimleri ile ilişkilendirilmektedir. Bu amaçla da erkeklerin güçlü ve sağlam bir duruşa sahip olmaları beklenmektedir. Bu açıdan et yeme eylemi ile erkekliğe bakıldığında et yemeyen erkeklerin kadınsı olduğuna dair söylemler üretilmekte, böylelikle erkekliğin kadınsı eylemlerle bulanıklaştırılması erkekler için erkekliğin kendisini kaygılı bir durum hâline dönüştürebilmektedir (Çarpar 2020).

Erkekler, sadece erkeklerin yer aldığı kahvehane, meyhane, yatılı erkek okulları, arkadaş grupları, spor salonları gibi homososyal mekânlarda erkeklik pratiklerini söylemsel olarak tekrar ederek yeniden üretmektedir. Erkeklik pratiklerinin söylemsel olarak tekrar edildiği ifadelerden biri de erkek bedeninin güçlü olması gerektiği söylemidir. Erkeğin güçlü olma-

sı, çeşitli riskler alabilmesi, kaslı bir vücuda sahip olması, et yemesi gibi vurgularla egemen erkeklik söylemi yeniden üretilmektedir. Bu erkeklik söylemleri farklı gruplarda farklı şekillerde kurulabilmektedir. Burgan (2015, 40) beslenme ve bedenle ilişkilendirilen bu gibi söylemleri toplumsal olarak kurulan normalin politik hâli olarak nitelendirmektedir. Politik bir şekilde normal olarak nitelendirilen beslenme biçimleri; pratiklerle ve bedende yeniden üretilmektedir.

Erkek bedenine atfedilen özellikler toplumda ayrıcalık ve öncelik tanınan özelliklerdir. Ağır işleri yapma becerisi, dayanıklılık, sert ve risk taşıyan davranışlara yatkınlık nedeniyle savaşçı olabilme gibi toplumun öncelik verdiği değerler hâline dönüşmektedir. (Gorely vd. 2003; Messner 2001). Erkeklik bu özelliklerinin yanı sıra, diğer erkeklere ve topluma karşı sergilenen bir kimliktir. Vandello ve arkadaşlarının (2008) da vurguladığı gibi zor kazanılan ama kolay kaybedilen bir kimliktir. Baba olmak, evi geçindiren olmak, mahallenin abisi olmak gibi bilinenin ve düşünülenin daha ötesine uzanan bir kimliktir. Erkeklik şiddetle, ataerkillikle ve heteroseksüellikle ilişkilendirmekte, pek çok kalıp yargı ile erkeklığe bakılmaktadır. Bunlardan biri de erkeklerin daha fazla etçil beslendiklerine dair algıdır. Alan yazında da yer alan (etçil) avcı erkek miti çalışmanın çıkış noktalarından birisidir. Bu mit hem medya tarafından hem de ekonomi piyasaları tarafından tekrar edilmektedir. Et yeme pratiği erkeğe, bitki yeme pratiği ise kadınlara atfedilerek yemek yeme eylemi cinsiyetçi bir eyleme dönüştürülmektedir.

Beslenme, biyolojik bir ihtiyaç olmanın ötesinde kültürel bir pratik olarak değerlendirilmektedir. Biyolojik olarak ortaya çıkan beslenme ihtiyacına kültür, kişinin ne yiyeceğine karar vererek cevap vermektedir. İlkel toplumların beslenme ve avlanma pratiklerinde olduğu gibi avcı erkek miti, et yemeyi temellendirmek üzere kullanılmaktadır (Burgan 2015, 39). Mies'e göre (2011, 131) ezelden gelen erkeklerin etçil, kadınların otçul olduğu yönündeki ayırım kadınlarla erkekler arasında var olan sömürü ve tahakküme dayalı ilişkileri evrensel, ebedi ve doğalmış gibi meşrulaştırmaktadır.

Bu çalışmanın amacı vegan beslenen erkeklerin, beslenme biçimleri bağlamında erkeklik inşalarını incelemektir. Vegan erkekler, erkeklik ve et yeme arasındaki ilişkiyi bozması bakımından önemlidir (Elgün 2020, 932). Çalışmada vegan beslenen, dolayısıyla hayvan eti ve hayvansal temelli hiçbir besin maddesini tüketmeyen ve kullanmayan erkeklere, toplumda erkek egemen bir söylem olarak "erkekler et yer" kalıp yargısı hakkındaki düşünceleri sorulmuştur. Vegan beslenen erkeklerin, erkeklığe yönelik inşaları incelenmeye çalışılmıştır.

Beslenme Biçiminden Etik Nedenlere Vegan Olmak

Vegan beslenme hayvan kaynaklı ve hayvansal olan gıdaları tüketmemek olarak ifade edilmektedir. Vegan beslenen bireyler; hayvanların yenmesi, kozmetik sektöründe çeşitli ürünlerin test edilmesi için hayvanların kullanılması, hayvanların sütü, yumurtası, yünü, derisi vb. özelliklerinden faydalanmak için alıkoyulması, öldürülmesi ya da bu ürünlerin üretilmesi için çiftliklerde hayvanların hayatlarının doğal ortamlarından kopartılmasını sorunsallaştırmaktadır (Hooley & Nobis 2016; Kaçar Bozkurt 2019). Etik, eşitlik ve sağlık gibi gerekçelerle vegan beslenmeyi tercih eden kişiler, hayvanların sömürülmesine karşı çıkmaktadırlar (Gelderloos 2011).

Vejetaryenler yalnızca hayvan eti yemekten uzak durmakta iken veganizm, vejetaryenliğe göre daha kapsamlı görünmektedir. Veganizm tarihsel süreçte vejetaryenlikten çok sonraları ortaya çıkmıştır. Mann'a göre (2014) vejetaryenizmin tarihi Antik Yunan'a kadar götürülebilirken, veganizmin tarihi yenidir. 20. yüzyılda "Straight Edge" hareketi, bazı punk gençlerinin sigara, alkol ve uyuşturucu kullanımını reddetmesi ile başlayan, daha sonra vejetaryen ve veganlığa doğru uzanan bir ideoloji olarak ifade edilmektedir (Straight Edge 2020).

"Straight Edge" hareketi daha sonra "Vegan Straight Edge" olarak anılmıştır. "Vegan Straight Edge" hareketi hem beslenme şeklinde vegan olup hem de hayvanların kendi otonomilerine saygı duyan, hayvanların insanların yemesi için var olmadığını düşünen bir harekete dönüşmüştür (Larsson vd. 2003). Kısaca veganizm yalnızca hayvan ve hayvansal gıdaları reddetmek olarak ifade edilemez. Çünkü içeriğinde hayvanların otonomisine, çevreye saygı ve aile, farklı yaşam tarzları arama olarak nitelendirilmektedir.

Beslenmede Cinsiyetçi Kodlar: Erkeklik ve Et Yeme Pratiği

Beslenme gıda endüstrisinin pratiğinde cinsiyetçi kodlarla donatılmıştır. Gıda endüstrisi ürünlerinin tanıtımını yapmak ve alıcısında anlam oluşturmak için reklam endüstrisi ile iş birliği hâlinindedir. Reklamlar "kadınlar çikolata sever", "erkekler et yer" gibi içeriklerle cinsiyetlerin beslenme ritüelleri konusunda bir algı yaratmakta, kadınlık, erkeklik, annelik, babalık, çocukluk hâlleri idealize edilmektedir. Reklam endüstrisi içerikleri ile patriyarkal kodları tekrar etmekte, alıcısında "erkekler et, kadınlar salata sever", "kız çocukları bebeklerle oynar", "erkek çocukları arabalara meraklıdır" gibi cinsiyetçi kodları sunmaktadır. Reklam ve gıda endüstrisinin yanı sıra tarihin verilerinde de cinsiyetçi kodlar mevcuttur.

Tarih avcılık ve et tüketiminin güçlü bir şekilde erkeklikle bağlantılı olarak görüldüğü örneklerle doludur. Bu bağlamda erkeklerin avcı kadınların toplayıcı olduğu mitinin tarihsel bir anlatı olarak günümüze nasıl geldiğini düşünmek gerekmektedir. Eril bir tarih anlatısının göstergesi olan bu mit, eril birikimin tahakkümü olarak değerlendirilebilir. Eril tarih, avlamayı sağlayan ilk gereçlerin büyük ve sert cisimler olduğunu söyleyerek erkek egemenliğinin ve tahakkümünün izlerini taşımaktadır. Bu durum erkekleri avlanan, güçlü ve aktif özneler olarak anlatırken kadınları pasif özneler olarak sunmaktadır (Burgan 2015, 35). Et, zorlu bir avlanma sürecinin sonucunda erkek tarafından ulaşılan bir besin olarak anlatılmaktadır (Russell 2012, 156). Bu bağlamda eril tarih; kadınları toplayıcı, erkekleri ise avcı olarak sunarken kadının ev içi alana, erkeğin ise kamusal alana bağlanmasında önemli bir izlektir.

Bem cinsiyet rolü envanterine göre erkeklik saldırganlık, risk almaktan çekinmemek, gözü pek ve baskın olmak vb. özelliklerle ilişkilendirilmiştir (Dökmen 1999). Bu özellikler yırtıcı hayvanları avlamak için erkeklerin aktif olarak eyleme geçmesi gerektiğine bir dayanak oluştursa da avcı erkek miti 1970'lerden itibaren antropoloji ve arkeoloji disiplinlerin verilerine göre zayıflamış ve avcı toplayıcı toplumlarda besinlerin büyük oranda toplayıcılıktan elde edildiği gösterilmiştir (Kelly 2007; Dahlberg 2009). Elizabeth Fisher (1979), ilk kültürel gereçlerin avlanmayı sağlayan büyük ve sert cisimler olmadığını, aksine yabani yulaf vb. tohumların toplanmasını ve taşınmasını sağlayan çuvallar olduğunu belirtmekte, Sally Slocum (1975) ise ilk kültürel gereçlerin kadınların yiyecekleri hazırlamak için kullandıkları el baltaları olduğunu belirtmektedir. Ancak et yeme ile erkeklik arasındaki bağlantı hâlâ güçlü bir şekilde varlığını sürdürmektedir. "Dünya erkek egemen ve et yiyicidir." (Adams 2015, 88). Kadınlık bitkisel besinlerle ikincilleştirilmiş, erkeklik ise et yeme pratiği ve güçlü olmakla ilişkilendirilmiştir (Stibbe 2004). Bu bağlamda et statü ve zenginlik sembolüne dönüşmüştür (Franklin 1999, 148). Ete ulaşabilen toplumsal gruplar genellikle üst sosyoekonomik sınıflar olarak ifade edilmiştir. Bununla birlikte kırmızı etin rengi agresif olmayı, tutkuyu ve cinselliği çağrıştırmaktadır (Twigg 1979, 19). Tüm bu özellikler ete avlanarak ulaşan erkek cinsiyetinin et yemesi gerektiği algısını güçlendirmekte, reklam endüstrisinin vurgusu ile de "erkek et yer" kalıp yargısı "mangalda et kızartan" erkek temsili gibi imgelerle yine yeniden üretilmeye devam etmektedir.

Yöntem

Bu araştırma nitel bir çalışmadır. Nitel araştırmalarda, sosyal olanın bilgisi bireylerin kendi ifadeleri ve anlatılarından oluştuğundan, araştırmanın problemi çerçevesinde vegan beslenen erkeklerle yarı yapılandı-

rılmış görüşme yaparak veriler toplanmıştır (Kümbetoğlu 2019, 38). Nitel araştırma yöntemi, kişilerin sosyal dünyayı anlama, deneyimleme, yorumlama ve üretme biçimlerini anlamayı amaçlayan tutum ve stratejileri ifade eden bir yöntemdir (Yıldırım & Şimşek 2008, 71-72; Şavran Göncü 2009, 85).

Çalışma Grubu

Farklı sosyo demografik özelliklerdeki vegan beslenen erkeklerden oluşan çalışma grubunda 28 kişi yer almaktadır. Bu çalışmada çalışma grubunda yer alan katılımcı sayısı arttığında farklı ve yeni fikirlerin ortaya çıkmadığına kanaat getirildiği noktada, elde edilen verilerin yoğun ve zengin olduğu ve dolayısıyla veri doygunluğuna ulaşıldığı düşünüldüğünden görüşmeler 28 kişi ile sınırlandırılmıştır (Fusch & Ness 2015). Kimlikleri gizli tutulduğundan katılımcılar, K(katılımcı numarası) şeklinde kodlanmıştır ve aşağıda katılımcıların sosyo-demografik özelliklerinin yer aldığı tabloya yer verilmiştir.

Tablo 1’de görüldüğü gibi katılımcıların yaş aralığı 20-39 arasındadır. Katılımcıların yarısı lisans mezunudur. Diğer katılımcılar ise 8 kişi yüksek lisans, 2 doktora, 2 ön lisans ve 2 lise mezunu şeklinde dağılım göstermiştir. Katılımcılardan 3’ü evli, 1’i boşanmış olup diğerleri ise (24 katılımcı) bekâr kişilerden oluşmaktadır. Katılımcıların yarısı 1-5 yıl aralığında vegan beslenme süresine sahiptir. Diğerleri arasında ise 8 kişi 0-1 yıldır, 6 kişi ise 5-10 yıldır vegan beslenmektedir. Katılımcıların yarısından fazlası (15 kişi) düşük gelire sahiptir. Diğer katılımcılardan 8 kişi orta, 4 kişi iyi gelir elde etmektedir. Katılımcılardan sadece 1 kişi çok iyi gelire sahiptir. Katılımcıların 5’i öğrenci, 2’si akademisyen, 2’si öğretmen ve 2’si işsiz olarak dağılım göstermekte iken, diğer katılımcılar birbirinden farklı meslek gruplarında yer almaktadır.

Verilerin Toplanması

Bu çalışmada toplumsal cinsiyet sosyolojisi alanında çalışan bir uzmandan görüş alınarak geliştirilen görüşme formu vasıtasıyla katılımcılarla yarı yapılandırılmış görüşmeler çevrimiçi olarak uygulanmıştır. Görüşmeler Ocak - Nisan 2022 tarihleri arasında gerçekleştirilmiştir. Yarı yapılandırılmış görüşme formunun ilk bölümünde, demografik bilgilere ilişkin sorular yer almaktadır. İkinci bölümünde ise öncelikle katılımcıların vegan olmaya nasıl karar verdikleri ile katılımcılara göre erkekliğin ne olduğu sorulmuştur. Sonrasında ise vegan beslenme ile toplumda egemen olan erkeklik algısı arasında bir çelişki olup olmadığı, genelde beslenme ile cinsiyet, özelde ise beslenme ile erkeklik arasındaki ilişki incelenmiştir. Bu sorularla katılımcıların toplumda var olan “erkek et yer” kalıp yargı-

Tablo 1: Katılımcıların Sosyo-Demografik Özellikleri

Katılımcı	Yaş	Eğitim	Meslek	Ekonomik durum	Medeni hal	Vegan Olma Süresi
K ₁	34	Doktora	Akademisyen	Orta	Bekâr	5-10 yıl
K ₂	36	Y. Lisans	Masaj terapisti	Düşük	Bekâr	5-10 yıl
K ₃	24	Lisans	Psikolojik danışman	Düşük	Bekâr	0-1 yıl
K ₄	30	Lisans	Bilgisayar mühendisi	Orta	Evli	0-1 yıl
K ₅	27	Lisans	Özel güvenlik	Düşük	Bekâr	1-5 yıl
K ₆	29	Lisans	Makine mühendisi	Düşük	Bekâr	1-5 yıl
K ₇	25	Lisans	Siber güvenlik uzmanı	Düşük	Bekâr	0-1 yıl
K ₈	22	Lisans	Sosyal hizmet uzmanı	Orta	Bekâr	0-1 yıl
K ₉	26	Y. Lisans	Sosyolog	Düşük	Bekâr	1- 5 yıl
K ₁₀	20	Lisans	Öğrenci	Düşük	Bekâr	1- 5 yıl
K ₁₁	24	Y. Lisans	İşsiz	Düşük	Bekâr	0-1 yıl
K ₁₂	35	Y. Lisans	Öğretmen	Orta	Bekâr	5-10 yıl
K ₁₃	29	Y. Lisans	Bilgisayar mühendisi	Orta	Boşanmış	1- 5 yıl
K ₁₄	25	Lisans	Kafe-restoran işletmecisi	Düşük	Bekâr	1- 5 yıl
K ₁₅	30	Ön lisans	Memur	Orta	Bekâr	0-1 yıl
K ₁₆	22	Lisans	Öğrenci	Düşük	Bekâr	1-5 yıl
K ₁₇	23	Ön lisans	Çalışmıyor	İyi	Bekâr	1-5 yıl
K ₁₈	36	Lisans	Öğretmen	İyi	Evli (2 çocuk)	0-1 yıl
K ₁₉	23	Lisans	Öğrenci	Düşük	Bekâr	0-1 yıl
K ₂₀	39	Lisans	Opera sanatçısı	Düşük	Bekâr	5-10 yıl
K ₂₁	23	Lise	Öğrenci	Orta	Bekâr	1-5 yıl
K ₂₂	25	Lisans	İşsiz	Düşük	Bekâr	1-5 yıl
K ₂₃	39	Y. Lisans	Müziyen	Düşük	Bekâr	5-10 yıl
K ₂₄	38	Y. Lisans	Tıp doktoru	Orta	Bekâr	1-5 yıl
K ₂₅	22	Lise	Öğrenci	Düşük	Bekâr	1-5 yıl
K ₂₆	35	Doktora	Yönetici	Çok iyi	Bekâr	1-5 yıl
K ₂₇	36	Y. Lisans	Akademisyen	İyi	Evli	1-5 yıl
K ₂₈	38	Lisans	Yazılımcı	İyi	Bekâr	5-10 yıl

sı ile erkeklerin avcı kadınların toplayıcı olduğu mitine yönelik görüşleri irdelenmiştir. Daha sonra ise katılımcıların vegan beslenme süreçlerinde çevrelerindeki kadın ve erkek yakınlarının tepkileri ile bu konuda dikkat çekici bir yaşantıları olup olmadığı sorulmuştur. Bu doğrultuda vegan beslenen erkeklerin erkeklik inşaları incelenmeye çalışılmıştır.

Verilerin Analizi

Verilerin çözümlenmesinde içerik analiz yönteminden yararlanılmıştır. Berg ve Lune (2015) içerik analizini “kalıpları, temaları, önyargıları ve anlamları tespit etmek amacıyla belirli bir materyalin dikkatlice, ayrıntılı ve sistematik olarak incelenmesi ve yorumlanması” şeklinde tanımlamıştır. İçerik analizinde amaç, katılımcıların görüşlerini açıklayabilecek kavramlara ve ilişkilere ulaşmaktır (Yıldırım & Şimşek 2008). Bu araştırmada katılımcıların sorulara vermiş olduğu cevaplar orijinal hâli ile alıntılanarak sunulmakta, ortak yorumlar belirli başlıklar altında toplanmaktadır. Katılımcıların cevaplarını içeren ham veriler ayıklanmış, benzer olanlar bir başlık altında bir araya getirilerek sunulmuştur.

Nitel araştırmalarda geçerlik ve güvenilirlikten ziyade inanılırlığın önemli olduğu belirtilmektedir (Houser 2015; Whittemore, Chase & Mandle 2001). Bu araştırmada inanılırlık uzman değerlendirmesi alınarak sağlanmıştır. Ayrıca uzman değerlendirmesi yanında inanılırlık için verilerin orijinal görüşlerle oluşturulması da önemlidir (Yıldırım & Şimşek 2011). Bu nedenle araştırmada katılımcıların görüşleri orijinal hâli ile yer almaktadır. Ayrıca araştırma bulgularının yorumlanması sürecinde katılımcıların eğitim düzeyleri ile sosyo-ekonomik durumlarına göre sorulara verilen cevapların değişip değişmediklerine bakılmıştır.

Bulgular ve Yorumlar

Katılımcıların Vegan Olmaya Başlama Nedenleri

Katılımcılar “çevreci etik nedenler”, “sağlıklı beslenme kaygısı”, “hayvanlarla ilgili etik nedenler” ve “akademik etkileşimler” nedeniyle vegan olmaya karar vermişlerdir. 28 katılımcının 18’i vegan beslenmeye hayvanlarla ilgili etik nedenlerden dolayı geçiş yapmışlardır. İnsanın diğer tüm canlılar üzerinde tahakkümünü doğru bulmayan katılımcılar, insanın hayvanlar üzerinde tahakkümüne de karşı çıkmakta, hayvanların otonomilerine saygı duymanın gerektiğini düşünmektedirler:

“İdealimdeki toplumun ve toplumsal var olma biçiminin tahakkümsüz bir yapıda olması gerektiğine olan inancım zaman içinde daha da netleşti. Bu tahakkümsüzlük hayali güçlenirken, insanın hayvan üzerindeki tahakkümü her geçen gün daha da rahatsız edici bir duruma

dönüştü. Veganlık ise bu iç çatışmanın bir sonucu oldu.” (K₁₂, Y. Lisans)

“Uzun zaman vegan işletmelerde çalıştım, vegan aktivist arkadaşlarla zaman geçirdim. Böylelikle hayvanlar için adalet bilinci yerleşmeye başladı. Toplumsal adalet için hassas iken insan dışı hayvanların bu adalet talebinin dışında kalmaması gerektiğine kanaat getirdim. Buna da kendi yaşam pratiklerimi değiştirerek doğru yaklaşabileceğimi düşündüm, böylelikle vegan olmaya karar verdim.” (K₁₄, Lisans)

Katılımcılar arasında sağlıklı beslenme kaygısı ile vegan beslenmeye geçiş yapan (K₂₂ Lisans) vejetaryen iken yavaş yavaş veganlığa geçtiğini, (K₆ Lisans) ise kilo vermek isterken vegan diyetin mantıklı görüldüğünü belirtmiştir.

Bazı katılımcılar hem hayvanlarla ilgili etik nedenlerden hem de çevreci etik nedenlerden dolayı vegan beslenmeye geçiş yapmışlardır:

“Özellikle türcü bir şekilde hayvansal beslenmenin insan sağlığına, iklim-ekolojik sistemlere verdiği zararları fark ederek karar verdim. Ayrıca evrimsel biyolojimizi sorgulamak da epey itekleyici bir güç oldu.” (K₂₄, Y. Lisans)

Akademik etkileşimler sonucunda vegan beslenmeye geçiş yapan (K₉ Y. Lisans); “Sosyoloji ile üst bilişsel becerileri geliştirdim yıllar içerisinde. Veganlık hakkındaki bilgileri de doğru zamanda doğru kişiden alınca veganlık kaçınılmaz oldu.” demiştir. (K₂, Y. Lisans) ise “Yoga, meditasyon, spiritual kitaplar” etkisiyle vegan beslenmeye geçiş yapmıştır.

Katılımcıların Erkeklik Tanımları

Katılımcıların erkeklik tanımları “boş bir yapı, etiket ve damgadan başka bir anlamı olmayan bir kimlik olarak erkeklik”, “bir erkeklik algısı olmayanlar”, “yalnızca biyolojik bir cinsiyet olarak erkeklik”, “hem biyolojik hem de toplumsal yönüyle erkeklik”, “kendi kendine yeten bir varlık olarak erkeklik”, “toplumsal cinsiyet olarak erkekliği reddedenler” ve “eril rollerin altında ezilen erkeklik” olmak üzere 7 başlık altında sınıflandırılmıştır.

Erkekliği boş bir yapı, etiket ve damgadan başka bir anlamı olmayan bir kimlik olarak gören K₉ (Y. Lisans) erkekliğe yönelik görüşlerinde sosyoloji eğitimi öncesi ile eğitim sonrası arasında yaşadığı değişimi şöyle ifade etmektedir:

“Eğitimden önce erkek evine bakan, güçlü, otoriter ve genel olarak her

şeyi bilen kişiydi benim için. Zamanla eğitimle ve farklılıklara temas ettikçe etiketten, damgadan başka bir anlamı olmayan, belirli rolleri oynamamızı zorunlu kılmaya çalışan bir anlama, etikete dönüştü." (K₉, Y. Lisans)

K₁₇ (Ön lisans) erkekliğin boş bir yapı olduğunu, K₁₀ (Lisans) ise erkekliğin kendisine sinir bozucu geldiğini, "erkek eve bakmaktan sorumludur" gibi bir algısının olmadığını belirtmektedir.

Katılımcılardan %25'i bir erkeklik algısına sahip olmadıklarından söz etmektedir. Bu konuda K₂₈ (Lisans), kadın ve erkek olarak ayrılan ikili cinsiyet rejimini tanımadığını şu sözleri ile ifade etmektedir:

"Erkek-kadın ayrımı yapılmasının ya da herhangi bir cinsiyet/cinsel yönelim ayrımı yapılmasının doğru olmadığını düşünüyorum. Öyle bir tanımlamam, algım yok." (K₂₈, Lisans)

K₂₁ (Lise) toplumsal bir cinsiyet algısının olmadığını, kadınlık ya da erkekliğin toplum tarafından yaratılan yapay kavramlar olduğunu ifade etmektedir:

"Cinsiyetlerin toplum tarafından yaratılan suni kavramlar olduklarını düşünüyorum. Dolayısıyla erkeklige inanmıyor ve kendimi erkek ya da kadın olarak tanımlamıyorum." (K₂₁, Lise)

K₂₃ (Y. Lisans) ise erkeklerin dünyaya anatomik bir şekilde erkek olarak dünyaya geldiklerini ancak farklı yönelimlere karşı hoşgörü ile yaklaşılması gerektiğini düşünmektedir:

"Bir erkeklik algım yok. Bence herkes nasıl hissediyorsa, nasıl mutluyorsa öyle olmalıdır. Ben erkek üreme organlarıyla doğmuş ve karşı cinsten hoşlanan bir insanım ama başka erkek üreme organıyla doğmuş bireyler kendilerini "erkek" hissetmiyor olabilirler, öyle hissetseler bile erkeklerden vs. hoşlanıyor olabilirler. Ben herkesi olduğu hâliyle kabul etme kanısındayım." (K₂₃, Y. Lisans)

K₁₁ (Y. Lisans), erkekliğin bir anlamı olmadığını belirtmekte, erkekliği erkeklerin sergilediği davranışlardan topluma göre seçmece olarak oluşturulmuş değerler bütünü olarak tanımlamaktadır. Erkekliği yapılması gereken şeyi yapmak olarak tanımlarken, katılımcının sözünde durmak, doğru kararlar almak, kendini kontrol altında tutabilmek gibi unsurları eril kararlar olarak algıladığı, ancak bu şekilde davranan kadınların da eril olabileceğini vurguladığı görülmektedir. Ona göre erkeklik;

“...Kastettiğim şey yapılması gerekeni yapmak ya da isteklerin kontrol altına alınması. Aynı tanımı kadınlık için de vereceğim için cinsiyetle alakasız bir tanım oluyor. Bu da erkekliğin anlam taşımaz tarafına dikkat çekiyor.” (K₁₁, Y. Lisans)

Katılımcıların 6’sı erkekliğin biyolojik bir cinsiyet olmak dışında bir anlamı olmadığını belirtmektedir. Bu düşünceye sahip K₃ (Lisans) erkekliği biyolojik cinsiyet olarak tanımlarken, K₂₁ (Lise) kromozomsal olarak erkek olmanın, kişiye kadınlardan ayrı özgürlükler ve farklı ayrıcalıklar sunmadığını düşünmektedir.

4 katılımcı ise erkekliğin hem biyolojik hem toplumsal yönüne dikkat çekmektedir. Biyolojik cinsiyet olarak erkekliğin kültür ile harmanlanması sonucu toplumsal bir forma dönüştüğünü K₁₂ (Y. Lisans) şöyle ifade etmektedir:

“Biyolojik bir durumu tanımlayan bir kelime, kavram. İnsanların aidiyet delisi, kimlik manyağı, her şeyi kategorize etme heveslisi olması nedeniyle kültürün en derin noktalarına işlemiş, çeşitli kültür öğeleri ile beslenerek kültürü ve kendisini tekrar ve tekrar üreten yapay bir kimlik çeşidi. Davranışlar ile gözlemlenebilen bir tutum.” (K₁₂, Y. Lisans)

K₁₄ (Lisans) ise kendisi için erkeklik kavramının anlamını şöyle ifade etmektedir:

“Cinsiyet bağlamı dışında içi boştur. Ancak öğrenilmiş, toplumsal-kültürel erkeklik bana göre; güç, üstünlük, şiddet kullanma-kullanabilme hakkı gibi kavramları ifade eder.” (K₁₄, Lisans)

K1 kişinin doğumu ile atanan cinsiyeti olarak erkekliğin, aslında toplumsal ve kültürel olarak var olduğunu, bireyin bir topluma doğması ile edinildiğini, süreç içerisinde değişim gösterebileceğini şu sözleri ile ifade etmektedir:

“Doğumla birlikte biyolojik açıdan kadından farklılaşan ve doğumdan sonra toplumsal/kültürel kod ve rollerle giydirilerek pekiştirilen bir cinsiyet hâli. Yazarken düşünüyorum... Erkeğin erkek olmasında kendisinin katkısı neredeyse yok, biri biyolojik belirlenmişlik. Diğeri, bebektikten itibaren ve itiraz etme ya da tercih etme yetisi ve imkânı yokken verilen toplumsal ve kültürel roller ve beklentiler. Yani erkek olmak için benim ve diğer erkeklerin neredeyse hiçbir katkı ve emeğimiz bulunmadığı hâlde, bazılarımız erkek olma hâlinde gurur duyuyoruz. Yani katkı koymadığımız durumdan gurur duymak tuhaf, ama farkında olmuyoruz, çünkü erkek olma hâli tamamıyla organik, far-

kinda olmadan, kendiliğinden gelişip şekillenen bir kimlik hâli. Tıpkı etnik, dinsel kimliklerimiz gibi erkek kimliği de sorunlu, dışlayıcı ve öteki ile kendini konumlandırarak var olmaya çalışıyor. Kendi öznel hâlime gelince: Ben erkekliği ve toplumsal cinsiyeti sonradan sorgulamaya başladım. Bireysel olarak erkek olma hâlimden bir şikâyetim ya da buna itirazım yok, ama atanan ya da beyan edilen diğer cinsiyetlere karşı dışlayıcı olmamayı öğrenmeye çalışıyorum, dışlayıcı dil ve pratiklerimi önce fark edip sonra ayıklamayı öğreniyorum. "Erkeklik" ile ilişkilendirilen hâl, tutum ve bakış açılarının yaygın, süreçlere içkin ve çirkin oluşunu aşama aşama fark ediyorum." (K₁, Doktora)

Katılımcılardan bazıları erkekliği kadınlık ve erkeklik rolleri ayrımını reddederek, erkekliği kadına ilişkin rolleri yerine getirebilen, kendi kendine yeten bir varlık olarak tanımlamıştır (K₂₅, Lise).

K₂₄ (Y. Lisans) erkekliği toplum tarafından erkek cinsiyetine yüklenen roller altında ezilen varlıklar olarak tanımlamıştır. Bu bağlamda katılımcı, erkekliğin ne olduğundan değil ne olmadığından söz edilmesi gerektiğini ve erkeklerin toplumsal olarak kendisine yüklenen rollerin eziciliğinden söz etmektedir:

"Erkek cinsiyetinde kendini tarifleyen kişilerin toplumsal ya da evrensel olarak omuzlarına yüklenmiş ağırlıklar, zorunluluklar ve dışına çıkıldığında erkekliğinden şüphe edilecek kesin çizgiler olduğunu düşünüyorum. Ne olduğundan ziyade ne olmadığına değinebilirim ki o da erkeklik eşittir güç demek değildir ki buna maddi, manevi veya fizik gücü dâhil.." (K₂₄, Y. Lisans)

Katılımcıların Vegan Beslenme ile Toplumda Egemen Olan Erkeklik Algısı Arasında Çelişki Durumuna Yönelik Görüşleri

Katılımcılara vegan beslenme ile toplumda egemen olan erkeklik algısı arasında bir çelişki olup olmadığı sorulmuş ve bu soruya "var" cevabını veren katılımcıların toplumda egemen olan erkeklik algısında güçlü olmayı et yeme ile ilişkilendirerek açıkladıkları tespit edilmiştir:

28 katılımcıdan 19'u vegan beslenme ile toplumda egemen erkeklik arasında çelişki olduğunu düşünmektedir. Bu görüşe sahip katılımcılardan K₄ (Lisans) et tüketiminin toplumsal cinsiyet rollerini yeniden ürettiğini düşünmektedir. K₁₂ (Y. Lisans) ise "Erkek adam et yer, feminist misin?, Onlar da et yemiyor.. gibi saçma söylemlere, şakalara (!) maruz kalma sıklığı yüksek sayılır." demiştir.

K₂₃ (Y. Lisans) soruya şöyle cevap vermiştir: "Bence yok ama toplumda var. "Erkek adam et yer, et!!!", "Erkek adam ağlamaz", " 'Top' gibi

pembe mi giyeceksin?", " 'Karı' gibi küpe mi takacaksın?!" vs. saçma sapan algılar var toplumumuzda, maalesef." (K₂₃, Y. Lisans)

Diğer katılımcıların soruya cevapları ise şöyledir:

"Toplumda güçlüler (erkekler, zenginler vb.) et yer gibi bir algı var maalesef. Bunun iki nedeni var; 1. Et pahalı, fakirler zaten yiyemiyor. 2. ise toplumda (sadece Türkiye değil, ABD, Avrupa vb.) et yiyenler güçlüdür gibi bir algı, reklam yönetimi yapılmış zamanında ve maalesef hâlâ bu yanlış algı toplumda egemen." (K₆, Lisans)

"Toplumda et yeme, avcılık ve güçlü olma ile ilişkilendirilen bir durum. Yemek seçmeyi bile kadınsı bir davranış olarak görüyorlar. Ayrıca türlerin yaşam hakkı gibi kavramların erkekler tarafından dile getirilmesini "feminen" bir davranış olarak gördüklerini düşünüyorum." (K₇, Lisans)

"Benim açımdan çelişki tabii ki yoktur. Toplumun bazı "erkek" kesimlerince çelişkili görülebilir. Kaba gücün, yabaniğin, el koyup ele geçirmenin, avlamanın güzelleştiği erkeklik algısında veganlık "light", kadın işi "yumuşak" işler gibi görülebilir. Ben elbette buna katılmıyorum ve çelişki görmüyorum." (K₂₆, Doktora)

K₂₅ (Lise) toplumda et yemenin bir erkeklik göstergesi olarak değerlendirildiğini ifade etmektedir. K₁₅ (Ön lisans) ise "erkek adam et yer" gibi dayatmalarla çevrili bir dünyada büyüdüğünü belirtmektedir. K₅ (Lisans) toplumda "erkek adam et yer" algısı nedeniyle et yiyen erkeklerin yüceltildiğini, vegan beslenen erkeklerin ise baskılandığını düşünmektedir.

Vegan beslenme ile toplumda egemen olan erkeklik algısının çelişkili olmadığını düşünen K₂₂ (Lisans)'ye göre "...özellikle Türk toplumunda bulunan 'erkek adam et yer' mantığı içi bomboş bir vesveseden ibaret"tir. K₂ (Y. Lisans) ise bu soruya "Erkek kadın ya da ne olursa olsun herkesin hayvanlara karşı asgari ahlaki yükümlülüğü vegan olmaktır." diyerek cevap vermiştir.

Vegan beslenme ile toplumda egemen olan erkeklik algısının çelişkili olup olmadığı sorusuna "hem var hem yok" cevabını veren katılımcı bazı durumlarda et yememenin zayıflık göstergesi olabileceğini, bazı durumlarda ise vegan olmanın kişiye farklı özellikler kattığını vurgulamaktadır:

"Toplumdan topluma değiştiği için bazı toplumlar için evet bazı top-

lumlar için hayır. Erkekliğin maskülen özelliklerin en uç hâli olarak gözüktüğü toplumlarda (toplumlar içinde mekândan mekâna bile fark gösterebilir hatta) et yememek zayıflık olarak gözüktüğü için çelişki yaratabilir. Ama erkekliğin maskülen özelliklerden farklı olarak elitizm, sınıf ya da zekâ ile belirlendiği toplum ya da gruplarda vegan beslenmek erkekliğin kaçınılmaz bir parçası olabilir ve bir çelişki içermez.” (K₁₁, Y. Lisans)

Katılımcıların “Erkek Et Yer” Kalıp Yargısına Yönelik Görüşleri

Katılımcıların “erkek et yer” kalıp yargısına yönelik görüşleri “saçma bir düşünce”, “cinsiyetçi bir söylem”, “reklam içerikli” ve “ideolojik” olmak üzere dört başlık altında sınıflandırılmıştır.

28 katılımcıdan 16’sı “erkek et yer” kalıp yargısının toplumsal olarak kanıksanmış çoğu düşünce gibi saçma bir düşünce olduğunu, diğer kalıp yargılar gibi zaman içerisinde kaybolacağını ifade etmiştir.

“Erkek et yer” kalıp yargısının cinsiyetçi bir söylem olduğunu düşünen katılımcılardan bazılarının cevapları şöyledir:

“Bunlar öğretilen, gelenekselci, ataerkil kodlar. Erkek güzellemesinin uzantıları, kabalığa ve şiddete övgü hâlleri. Toplumsal cinsiyete ilişkin eleştirel anlayışım bende gelişmeden önce belki gurur da duyacağım bir durumdu, şimdi oldukça rahatsız edici buluyorum.” (K₂₆, Doktora)

“Bu yargı yine erkeğin şiddetle bağdaştırılmasının sonucudur bence. Genel olarak erkek avlar ya da keser ya da öldürür; bunun uzantısı olarak erkek güçlüdür, güçlü kalmalıdır, bunun için de et yemelidir gibi irrasyonel bir hayat pratiği özetine ulaşılmıştır.” (K₁₄, Lisans)

“Erkek et yer” kalıp yargısının reklam içerikli olduğunu düşünen bazı katılımcıların cevapları ise şöyledir:

“Geçmişten kalan feodal ve barbar düşüncelerin, reklam ile desteklenmiş oldukça manasız yargılar olduklarını düşünüyorum.” (K₇, Lisans)

“Hayvansal gıda endüstrisinin dayatması. Tamamen ekonomik...” (K₁₅, Ön lisans)

“Erkek et yer” kalıp yargısının ideolojik olduğunu düşünen katılımcılardan birinin cevabı ise şöyledir:

“Anlamsız, zararlı ve zehirli bir ideolojidir. Erkekliğin bir alt grup yara-

tıp buna hükmetme temasının uzantısıdır." (K₂₁, Lise)

Katılımcıların Erkeklerin Avcı - Kadınların Toplayıcı Olduğu Mitine Yönelik Görüşleri

Katılımcıların erkeklerin avcı kadınların toplayıcı olduğu mitine yönelik görüşleri altı başlık altında sınıflandırılmıştır. Bu başlıklar; "eski-miş bir düşünce olarak mit", "erkekler toplayıcı kadınların avcı", "bağımsız yorumlar", "erkeklerin fiziksel gücünün avlanmaya uygun olduğu", "toplumsal cinsiyetçi bir bakış" ve "bilimsel ve mantıksal olarak yanlış bir düşünce" dir.

28 katılımcıdan 12'si erkeklerin avcı kadınların toplayıcı olduğu mitinin eskimiş bir düşünce olduğunu ifade etmektedir. Bu katılımcılardan bazılarının düşünceleri şöyledir:

"Günümüzde bu yargının geçerliliği söz konusu değildir. Fakat antropolojik dönemlerde iş bölümü, toplum olgusunun temel direklerinden. Artı emek gücüne katılmayan yaşlıların ve çocukların bakımı gibi roller, gelenekler vb. argümanlar kümülatif ilerlediği için günümüzde bile bu soru karşımıza çıkmaktadır." (K₉, Y. Lisans)

"Umursamıyorum. İnsanların kendi argümanlarını savunmak için meşrulaştırdığı şeyler karşısında bazen gerçekten yoruluyorum. "Ama atalarımız..." şeklinde başlayan safsatalara denk gelince aynı ataların bugün ahlak dışı olarak görülen eylemlerinin neden devam etmediğini sorgulamaya çalışıyorum." (K₁₂, Y. Lisans)

Katılımcıların 7'si ise erkeklerin toplayıcı kadınların ise avcı olabileceğini düşünmektedirler. Bu konuda görüş bildiren bazı katılımcıların düşünceleri şöyledir:

"Tarih boyunca muhtemelen tersi durumların geçerli olduğu dönemler de olmuştur, olmamışsa bile avcılığın güzellenmesi ve toplayıcılığın hafife alınması algıları da toplumsal cinsiyet kodlarına işaret ediyor. Avcılığa (etçil) sempati duymadığım gibi toplayıcılığı (bitkisel) da hakir ve hafif görmüyorum." (K₂₆, Doktora)

"İnsanlar için böyle bir cinsiyete göre değişen beslenme biçimleri olduğuna inanmıyorum. Benim ikna olduğum şudur; insanlar önce toplayıcıydılar, sonra leşçi, daha sonrada avcı-toplayıcı olduklarıdır. Cinsiyetler açısından bir ayırım yoktur." (K₁₄, Lisans)

"Erkek hem avcı hem toplayıcı olabilir. Kadında aynı şekilde hem

avcı hem toplayıcı olabilir.” (K₂₅, Lise)

“Gerçeği yansıtmayan bir mit daha. Avcı kavimlerde kadınlar da avcıydı. Avlanmanın ne zaman, neden, nasıl başladığını iyi sorgulamamız gerekiyor. Son buzul çağı ve öncesine iyi bakmak lazım diye düşünüyorum.” (K₂₄, Y. Lisans)

Katılımcılardan 2’si erkeklerin avcı kadınların toplayıcı olduğu mitinin toplumsal cinsiyetçi bir düşünce olduğunu ifade etmektedirler:

“Bu saçma mitte, erkek biliminin ve toplumsal cinsiyetin rolünün olduğunu düşünüyorum..” (K₁₆, Lisans)

“Bugün kalıplaşmış olan bu yargının toplumsal cinsiyet rollerini, geçmiş yaşantılar üzerinden, yanlıtıcı bir şekilde destekleme çabası olduğunu düşünüyorum.” (K₈, Lisans)

Katılımcılardan 2’si erkeklerin fiziksel güç olarak kadınlara göre avlanmaya daha uygun olduğunu belirtmektedir. Bu görüşe sahip katılımcılardan K₇’nin görüşü ise şöyledir:

“Erkekler ve kadınlar elbette aynı değildir. Erkeklerin fiziksel avantajları ile avcılık yapabilmesi onları avcı yapmayacaktır. Bu performansa dayalı bir iş bölümüdür.” (K₇, Lisans)

Katılımcılar arasında erkeklerin avcı kadınların toplayıcı olduğu mitinin bilimsel ve mantıksal olarak yanlış bir düşünce olduğu yönünde fikir bildiren katılımcının görüşü ise şöyledir:

“İnsan bedeni bitkisel beslenmeye uygun, etçil beslenmeye uygunsuz olduğu gibi, bu toplum yapısı değerlendirmesi tarih ve arkeoloji bilimlerine de aykırıdır.” (K₂₁, Lise)

Katılımcıların Vegan Beslenmeye Başladıkları Zaman Zarfında Yakınlarındaki Erkeklerin Vermiş Olduğu Tepkilere Yönelik Görüşleri

Katılımcılara “Vegan beslenmeye başladığınız zaman zarfında yakınınızdaki erkek arkadaşlarınız ya da erkek ebeveynleriniz ne tepki verdiler? Yaşadığınız olay, durum ya da anılarınız var ise anlatır mısınız?” sorusu sorulmuştur. Alınan cevaplar “sağlık yönünden eleştiri”, “tepki yok”, “cinsel yönelim eleştirisi”, “şaşkınlık belirtisi”, “toplumsal cinsiyetçi eleştiri”, “alaycı tutumlar”, “yoğun eleştiri”, “dinî eleştiri”, “kadınlaşma iması”, “destekleme” ve “çevre tarafından anlaşılmamak” olmak

üzere on bir başlık altında sınıflandırılmıştır.

28 katılımcıdan 6'sı çevrelerindeki erkeklerin vegan beslenmeyi sağlıklı bir beslenme olarak görmedikleri yönünde tepki alırken, 6'sı hiçbir tepki ile karşılaşmadıklarını belirtmektedir.

Katılımcılardan bazıları vegan beslenmeye geçiş sürecinde çevresindeki erkekler tarafından sağlıklı beslenmediklerine yönelik bazı söylemlerle de karşı karşıya kalmışlardır:

"Ailem ve çevremdeki kişilerden kaynaklanacak şekilde, yaşadığım sıkıntılarda görünür bir ataerkillikten ziyade daha çok genelgeçer sağlık mitleri dillendirildi." (K₂₁, Lise)

"Veganlığa geçişimi destekleyenler oldu fakat çoğunluğu bu seçimimi sağlıksız buldu. Genel algı protein eksikliği çekeceğim yönündeydi. Bu yargının yanlış olduğunu çevreme açıklayıp, yaptırdığım kan testinin sonucuyla bunu kanıtladım." (K₁₃, Y. Lisans)

Katılımcılardan "cinsel yönelim eleştirisi" alan bazı katılımcılar vegan beslenmeye başladığında çevresindeki erkeklerin tepkilerini şöyle ifade etmiştir:

"Garipsediler ama yavaş yavaş alışmaya başladılar ama en yakın arkadaşım hâlâ homoseksüel olduğumu söylüyor." (K₃, Lisans)

"Özellikle bazı erkek arkadaşlarım vegan yaşam sürmenin eşcinsel bireylere özgü olduğuna düşündü. Annem beni reddeceğini bile söyledi. Ben her defasında bu durumu yılmadan açıkladım onlara ve şu an kabullenmiş durumdalar. Tabi ki onların da vegan bir yaşam sürmelerini isterdim." (K₅, Lisans)

Katılımcılar arasında "toplumsal cinsiyetçi eleştiri" kategorisinde yer alan katılımcıların cevaplarında çevrelerindeki erkekler tarafından hassas bir kişi olarak algılanarak erkekliklerinin risk altında görüldüğü ifade edilmektedir:

"Babam erkek dediğin her şeyi yiyecek falan dedi ama ben umursamadım. Erkek arkadaşlarımda çok hassas olduğumu düşündüler." (K₁₆, Lisans)

"İlk vegan olduğum zaman 5 arkadaş dışarıya gezmeye çıkmıştık. Vegan olduğumdan haberleri daha yoktu ve yemek yemek için bir yere oturmamız gerekiyordu. Dönerciye oturmaya karar verildi, dönerci-

ye doğru yürürken arkadaşlarıma "arkadaşlar ben artık et tüketmiyorum" dedim ve gülmeye başladılar. Birkaç kez "erkek adam et yer sen erkek değil misin?" dedikleri oldu. Ne kadar sebebini açıklamaya çalışsam da dinlemediler ve oradan direk eve geçtim." (K₂₅, Lise)

K₉ (Y. Lisans) et yemediğinden dolayı toplumsal cinsiyetçi bir söylemle eleştirilmiştir:

"1- Kız arkadaş yapmıştır (eşcinsel olamam zaten onlara göre) ondan vegan olmuştur. 2- Babam "Ben ayı gibi besleniyorum sen at gibi. Ayılar et yer, atlar yulaf." cümlesi kurar. Erkeklik tahakkümü kurmaya çalışıyor garibim. 3- "Et giren yere dert girmez." cümlesini komiklik ve erkeklik üzerinden duymadığım gün olmadı. 4- "Sen yakında ibne de olursun." cümlesini de çok duydum. Bence bu kadar yeter." (K₉, Y. Lisans)

Katılımcılar arasında "alaycı tutumlar" kategorisinde yer alan katılımcılardan K₂₈'in cevabı şöyledir:

"Alaycı tutumlar. Yaptığının sadece bir heves olduğu görüşü. Hatta yüzüme pastırma sallayan birisi olmuştu." (K₂₈, Lisans)

Katılımcılar arasında vegan beslenme sürecinde erkekler tarafından yoğun eleştiri aldığını belirten K₁₄ (Lisans) şunları ifade etmektedir:

"Ailemin tepkisi anlayışlı ve kolaylaştırıcı oldu. Çok önemsiz imalar dışında erkeklik ya da cinsiyet üzerinden bir tepkiyle karşılaşmadım. Aile dışındaki yakınlarım ve arkadaşlarım için de geçerli bu. Sadece arkadaşlarım arasında bilhassa sosyo-kültürel olarak eğitilmiş diyebileceğimiz bazıları çokça durduk yerde savunmaya geçtiler ve devamında dayatmacılığa varacak şekilde davrandılar. Doğrudan ifade etmeseler de eril bir dille, benim hassasiyetimi bildikleri hâlde neyi nasıl yemenin daha lezzetli olduğu üzerine propaganda yapmayı sürdürdüler (kuzunun şurasından kestiğin şu parçayı, şöyle marine edip, şu ısıda ızgarada pişireceksin gibi)." (K₁₄, Lisans)

K₂₆ (Doktora) çevresindeki erkeklerin kendisini anlamadığını şu sözlerle ifade etmektedir:

"Tahmin edeceğinize üzere çoğu ya ciddiye almadı, ya tepki gösterdi, dine karşı komplo dedi, Allah bizim için yarattı filan. Zaman içinde bu kişilerin bazıları gerekçelerimi anladı, itiraz etmeyi ve eleştirmeyi bıraktı." K₂₆ (Doktora)

Katılımcılardan “kadınlaşma iması” kategorisine dâhil edilen K₁₇ (Ön lisans) soruyu şöyle cevaplamıştır:

“Tabii ki erkek et yer gibi kalıp yargıların bir çoğuyla karşılaştım ve hâlâ devam ediyor. Yani et yemediğim zaman kadın olacağım söylenmişti babam tarafından. Bu nedenle bu gerici yapı ve düşünceleri umursamıyor ve erkekliği de reddediyorum.” (K₁₇, Ön lisans)

Katılımcıların Vegan Beslenmeye Başladıkları Zaman Zarfında Yakınlarındaki Kadınların Vermiş Olduğu Tepkilere Yönelik Görüşleri

Katılımcılara “Vegan beslenmeye başladığınız zaman zarfında yakınınızdaki kadın arkadaşlarınız ya da kadın ebeveynleriniz ne tepki verdiler? Yaşadığınız olay, durum ya da anılarınız var ise anlatır mısınız?” sorusu sorulmuştur. Alınan cevaplar “destekleyici söylem”, “şaşıklık belirtisi”, “sağlık yönünden eleştiri”, “toplumsal cinsiyetçi eleştiri”, “eleştiri ve destek bir arada”, “tepki yok”, “yoğun eleştiri” ve “alaycı tutumlar” üzere sekiz başlık altında sınıflandırılmıştır.

Katılımcıların 11’i bu soruya destekleyici tepkiler aldıklarını belirtmiştir. “Destekleyici ifadeler” kategorisinde yer alan bazı katılımcıların cevapları ise şöyledir:

“Keşke biz de yapabilirsek ama çalışma hayatında çok zor vb. beyanlar..” (K₂₇, Y. Lisans)

“Öncelikle benim vegan olmama vesile olan kadın arkadaşlarımdı. Erkek yakınlarım tarafından gelen olumsuz tutumların yanına bir olumlu olay eklenmiş oldu.” (K₉, Y. Lisans)

K₁₄ (Lisans) kadın yakınları olarak aile fertlerinin destekleyici olduğunu ifade etmekte ancak katılımcı aile içinde yemekleri kadınlar yapar diyerek de kadın rolü olarak gördüğü yemek hazırlama işini normal karşılamaktadır:

“Ailemin kadın fertleri de yine vegan olmamı çok sorgulamadan yanlarında olduğumda kolaylaştırıcı davrandılar. Ailemde yemeği kadınlar yapar ve ben olduğumda benim tüketebileceğim yemekler yapmaya özen gösterirler. Bu yine erkek bireylerde olduğu gibi; veganlığı destekledikleri, hak verdikleri ya da anladıkları için olmayabilir. Sadece benim kararlarıma saygı duydukları için olabilir. Aile dışı kadın arkadaşlarım da genel olarak saygı duyduklarını (ki bu yaşam pratiğine birileri bana saygı duysun diye değil, hakkaniyetin bu olduğuna inan-

diğim için karar verdim) belirtmekle beraber, vejetaryenliğin neyse de veganlığın aşırı olduğunu ifade edenler oldu.” (K₁₄, Lisans)

K₂₁(Lise) çevresindeki kadınlar tarafından desteklendiğini ve vegan beslenmenin feminist olmakla ya da queer kimlikle ilişkili olduğunu, bu görüş ve kimliğe sahip olanların vegan olmaya daha yakın olduklarını şu sözlerle ifade etmektedir:

“Kısa zaman içinde algıların açılması ile annem vejetaryen beslenmeyi benimsedi, kısa bir zaman sonra vegan olacağını tahmin ediyorum. Yakın arkadaşlarımdan birkaç tanesi, hâli hazırda taşıdıkları feminist ve/veya queer kimlikleri üzerinden kurduğum kesişim sayesinde vegan oldular.” (K₂₁, Lise)

Bazen eleştiri bazen destekleyici ifadelerle karşılan K₂₃ (Y. Lisans) görüşlerini şöyle ifade etmektedir:

“Klasik anti vegan ‘ot mu yiyeceksin’ durumlarına maruz kaldım ama genel olarak genç nesilden kadın arkadaşlarım da ne güzel, ben de vejetaryen olacağım, buna ortak olmak istemiyorum vb. tepkileri aldım sıklıkla.” (K₂₃)

Katılımcılardan 5’i ise çevresindeki kadınların şaşkınlık tepkisi verdiklerini belirtmektedir:

“Partnerimin (kadın) kadın arkadaşları inanmamak derecesinde şaşırıldı ama kısa zamanda kabullendiler. Annem değişik karşıladı, başına acayip acayip işler çıkarttığımı düşündü.” (K₂₄, Y. Lisans)

K₅ (Lisans) ise özellikle annesinin delirdiğini, hatta büyülendiğini düşündüğünü belirtmektedir. Katılımcının annesi muska yaptıracağını bile söylemiştir.

Katılımcıların 4’ü çevresindeki kadınlar tarafından sağlık yönünden eleştiri aldıklarını belirtmektedir:

“Çevremdeki kadınların bir özelliği ya da hassasiyeti nedeniyle genelde beslenme biçimim sağlıksız bulundu.” (K₁₂, Y. Lisans)

“Bir kadın, vegan erkeklerin cinsel performanslarının düştüğünü duyduğunu söylemişti.” (K₂₀, Lisans)

Katılımcılardan 2’si çevresindeki kadınların da konuya cinsiyetçi bir tutum geliştirdiklerini belirtmektedirler. K₇ (Lisans), kadın yakınları-

nın tepkilerine yönelik olarak kadınların mutfakta iyi olduklarına, erkek olarak zorlanabileceğine yönelik cinsiyetçi bir tutum ile karşılaşmıştır:

“Bir kez kadınlar neyse ama erkek olarak zor olmuyor mu diye bir soru ile karşılaştım. O kişi kadınların yemek seçmesinden dolayı sorduğunu açıkladı ben de bunun cinsiyetçi bir tutum olduğunu kendisine açıkladım.” (K₇, Lisans)

Katılımcılar arasında kadınlar tarafından eleştiri aldığı belirten K₈ (Lisans), kadın yakınlarının da erkek yakınlarından farklı tepki vermediğini belirtmektedir:

“İlginç bir şekilde sürekli partner bulamayacağıma dair görüş bildirdiler. Erkek arkadaşlarının verdikleri tepkilerden daha iyi değildi tutumları.” (K₈, Lisans)

Katılımcıların Vegan Beslenmenin Kadınlıkla İlişki Durumuna Yönelik Görüşleri

Katılımcılara “Sizce vegan beslenmek kadınlıkla ilişkili midir?” sorusu sorulmuş, katılımcılar “hayır”, “evet”, “tam olarak değil”, “bağımsız yorum” ve “saçma” yanıtlarını vermişlerdir.

28 katılımcının 24’ü vegan beslenme ile kadınlık arasında bir ilişki olmadığını düşünmektedir. Bu görüşe sahip katılımcılardan bazılarının görüşleri şöyledir:

“Hayır. Vegan beslenmek de vegan olmak da tamamen hayvan haklarıyla ve hayvanlarla ilgilidir. Geri kalan düşünce ve yargılar tamamen toplumun uydurduğu şeyler..” (K₁₇, Ön lisans)

“Binary sistemde bakacak olursak kadınların erkeklerden oranca/sayıcı daha çok vegan olduğu aşikâr. Ama kadınlıkla ilişkilendirmiyorum çünkü veganlığı cinsiyet kavramlarıyla kavramıyorum. Veganlık benim için cinsiyet, yaş, kültür vb. tanımaz.” (K₂₄, Y. Lisans)

Katılımcılardan soruya “evet” yanıtını veren K₂₇ (Y. Lisans)’nin görüşü ise şöyledir:

“Vegan beslenmek kadınlıkla ilişkili olmalıdır. Ataerkinin sömürüsüne başkaldıran kadınların bir başka sömürünün eyleyicisi olması büyük çelişki geliyor bana.” (K₂₇, Y. Lisans)

Katılımcılardan soruya “tam olarak değil” cevabını veren K₁₂ (Y. Li-

sans) vegan beslenme ile kadınlık arasında bir ilişkili olup olmadığı sorusuna yönelik şunları söylemiştir:

“Tam olarak böyle diyemem. Dediğim gibi ilişkilendirdiğim daha çok erkek hegemonyası. Toplumsal olarak üretilen erkek algısı, erkeklerin her şey üzerinde söz hakkı olduğu yanılgısını pekiştiriyor. Bu noktada kadın bedeni, hayvan bedeni, hatta bir diğer erkeğin bedeni bile (bu söylemler ile mücadele etmediği sürece) kendine özgülüğünü yitiriyor ve erkeklik bir kere daha kendini yeniden üretmiş oluyor. Bu durumun kurbanları ise eril tahakkümün nesnelere oluyor. Toplumca annelik ve ev işleri kutsallaştırılarak sömürülen kadın, yine bedeni üzerinden sömürülen hayvanlar ile empati kurmaya bir miktar daha yatkın olabilir.” (K₁₂, Y. Lisans)

Tartışma ve Sonuç

Beslenme biçimi ile erkeklik algısı arasındaki ilişkiye yönelik görüşlerin incelenmesi amacıyla katılımcılara yöneltilen sorulara verilen yanıtlar; katılımcıların yaşları arasında önemli bir değişim göstermemiştir. Katılımcıların vegan beslenmeye geçiş nedenleri farklı eğitim düzeylerine göre değerlendirildiğinde ise üst eğitim düzeyine sahip katılımcıların etik çevreci nedenler ve akademik etkileşimler sonucu vegan beslenmeye geçiş yaptıkları, alt eğitim düzeyinde yer alan katılımcıların ise etik nedenler ve sağlıklı beslenme kaygısı ile vegan beslenmeye geçiş yaptıkları tespit edilmiştir. Alt eğitim düzeyinde yer alan ve sağlıklı beslenme kaygısı ile vegan beslenme sürecine geçiş yapan K₁₅, 1 yıldan daha az süredir vegan'dır ve bu nedenle vegan beslenmenin etik boyutlarına vurgu yapmadığı düşünülmektedir.

Katılımcıların vegan olma nedenleri alt ve üst ekonomik gelir düzeyini temsil eden katılımcılar arasında anlamlı bir farklılık göstermemiştir, her iki grupta da etik, çevreci ve sağlıklı beslenme kaygılarıyla vegan beslenmeye geçiş yapıldığı tespit edilmiştir. Soruya verilen yanıtlar evli ve bekâr katılımcılar arasında da anlamlı bir değişiklik göstermemiştir.

Üst eğitim düzeyinde yer alan K₂₆ (Doktora) beslenmede cinsiyetçi kodlar olduğunu düşünmekte, bu duruma da reklam endüstrisinin katkısı olduğunu düşünmektedir. Vegan beslenme ile cinsiyet, erkeklik, kadınlık vb. bir ilişki bulunmamakta, vegan beslenme daha çok çevreci ve hayvanlarla ilgili etik nedenler ile sağlıklı beslenmeye yönelik kaygılardan kaynaklanmaktadır. Katılımcı, “erkek et yer” kalıp yargısının gelenekselci ve ataerkil kodlarla türetildiğini, erkek güzellemesinin uzantıları, kabalığa ve şiddete övgü hâlleri olduğunu bildirmektedir. Bu bağlamda üst eğitim ve sosyo-ekonomik düzeyini temsil eden K₂₆ (Doktora)'nın erkek et yer

kalıp yargısını toplumsal cinsiyetçi bir söylem olarak değerlendirdiği anlaşılmaktadır. Üst eğitim düzeyinde yer alan K₉ (Y. Lisans - Sosyolog) almış olduğu sosyoloji eğitiminin vegan beslenmeye geçiş sürecindeki katkısından söz etmiştir. Beslenme biçimi ile erkeklik arasında bir ilişkinin olmadığını belirten K₉ (Y. Lisans), roller bağlamında erkeklik rollerinin varlığını kabul ettiğini ancak veganlık ile erkeklik arasında bir ilişkinin olmadığını düşünmektedir.

Üst eğitim düzeyinde yer alan K₉ (Y. Lisans - Sosyolog) erkeklerin avcı kadınların toplayıcı olduğu mitine yönelik yargının günümüzde geçerliliği olmadığını ancak antropolojik dönemlerde bu durumun iş bölümünün temel direklerinden biri olduğunu ifade etmiştir. Katılımcının bu görüşleri egemen sosyoloji anlayışının söylemleri ile benzerdir. K₂₆ (Doktora) ise tarihsel süreçte tersi durumların olduğunu ya da avcılığın güzellemesi toplayıcılığın hafife alınması ile üretilen toplumsal cinsiyet kodlarından söz etmektedir. Katılımcıya göre bu bağlamda avcılık sempatik, toplayıcılık ise hakir ve hafif görülmektedir.

Eğitim bakımından alt eğitim düzeyinde yer alan katılımcılar olan K₁₅ (Ön lisans), K₂₁ (Lise) ve K₂₅ (Lise) “erkek et yer” kalıp yargısı hakkında sırasıyla hayvansal gıda enstitüsünün dayatması, anlamsız ve zararlı bir ideoloji, kulağa hiç hoş gelmeyen cinsiyetçi bir söylem ifadelerini kullanmışlardır. Erkeklerin avcı kadınların toplayıcı olduğu miti hakkında K₂₅ (Lise) erkek ve kadınlar hem avcı hem toplayıcı olabilir cevabını vermiştir. Bu cevap eğitim düzeyi yüksek olan K₂₆ (Doktora)’nın cevabı ile aynı doğrultudadır. K₂₆ (Doktora) tarih boyunca muhtemelen tersi durumların da geçerli olduğu dönemlerin olduğundan söz etmiştir. Bu açıdan vegan olan farklı sosyo-ekonomik sınıftaki erkeklerin aynı soruyu benzer şekilde yanıtladıkları görülmektedir. Alt eğitim düzeyinde yer alan K₂₁(Lise)’de toplumsal yapıyı “erkek avlanır, kadınlar toplayıcıdır” diye ayırmanın tarihsel ve arkeolojik bilimlere aykırı olduğunu belirtmiştir.

Vegan beslenmenin kadınlıkla ilişki durumuna yönelik üst ve alt eğitim düzeyinde yer alan katılımcılar arasında anlamlı bir farklılık tespit edilmemiştir. Vegan beslenme ile toplumda egemen erkeklik algısı arasında alt eğitim durumundaki katılımcılardan K₁₇ (Ön lisans) hariç herkes “vardır” cevabını vermiştir, üst eğitim düzeyindeki katılımcılardan K₉ (Y. Lisans) ve K₁₂ (Y. Lisans) hariç herkes “yoktur” cevabını vermiştir. Bu durum gerek üst gerek alt eğitim düzeyinde yer alan katılımcılar arasında farklı bakış açılarının olduğunu göstermektedir.

Erkek et yer kalıp yargısına yönelik katılımcıların düşüncelerinin sorulduğu soruya verilen cevaplar da farklı eğitim düzeyi, farklı sosyo-ekonomik sınıflarda yer alan katılımcılar arasında anlamlı bir fark gös-

termemiştir. Üst eğitim düzeyinde yer alan katılımcılar kalıp yargıların saçma, ataerkil kodlu, toplum tarafından kanıksanmış ancak zaman içinde değişmesi gereken, sömürü dili içeren, ilkel söylemler olduğunu ifade ederken; alt eğitim düzeyinde yer alan katılımcılar zehirli bir ideoloji, reklam endüstrisi dayatması, cinsiyetçi söylem, saçma bir düşünce olarak ifade ederek kalıp yargıları eleştirmişlerdir.

Erkeklerin avcı kadınların toplayıcı olduğu mitine yönelik farklı eğitim kademelerindeki katılımcılar benzer şekilde bu miti saçma, eskimiş ve yanlış bulmaktadır. Alt ve üst eğitim düzeylerinde yer alan katılımcıların arasında erkeklerin toplayıcı, kadınların avcı olabileceği vurgulanmış, avlanma ve toplayıcılık işinin eski dönemlerde kadınlar ve erkekler tarafından bir arada gerçekleştirildiği ifade edilmiştir.

Katılımcıların vegan beslenmeye başladıkları zaman zarfında çevrelerindeki erkeklerin tepkilerine yönelik deneyimleri yüksek ve düşük eğitim düzeylerine göre belirgin olarak farklılaşmamıştır. Her düzeydeki katılımcı çevresindeki erkekler tarafından kadınlama imasına ve cinsel yönelim eleştirisine, beslenme yönünden sağlıksız olduğuna yönelik eleştirilere maruz kalmıştır. Düşük ve yüksek ekonomik sınıflarda yer alan katılımcılar, vegan beslendikleri için çevrelerindeki erkekler tarafından hafife alınma, onaylanma, merak edilme, kadınlama iması gibi tepkilerle karşılaştıklarını belirtmektedirler.

Katılımcıların vegan beslenmeye geçiş sürecinde çevrelerindeki kadınların tepkilerine yönelik deneyimleri yüksek ve düşük eğitim düzeylerine göre belirgin olarak farklılaşmamıştır. Düşük ve yüksek eğitim düzeyindeki katılımcıların çevresindeki kadınların tepkilerinde ortak olarak şaşkınlık, merak ön plana çıkmıştır. Vegan erkekler arasında eğitim düzeyi yüksek olanların anneleri genelde bu beslenme biçimine tepki gösteren kadın ebeveynler olmuştur. K₂₄ (Y. Lisans) annesinin vegan beslenmeyi acayip işlere kalkışma olarak değerlendirdiğini, K₂₆ (Doktora) ise annesinin vegan beslenmeyi sağlıksız bir beslenme olarak nitelendirdiğini belirtmiştir.

Toplumda egemen olan “erkek et yer” kalıp yargısı, “kadınlar bitkisel beslenir” kalıp yargısı ile birlikte düşünülmektedir. Vegan beslenen erkekler, hayvansal gıdalar tüketmemenin ve dolayısıyla bitkisel beslenmenin erkeklikle çelişmediğini ifade etmiştir. Vegan beslenme vegan beslenen erkeklerin bakış açısında herhangi bir cinsiyetle ya da kadınlıkla ilişkili değil, daha çok çevreci ve hayvanlarla ilgili etik nedenlerden ve birey için bitkisel beslenmenin daha faydalı olduğuna dair sağlıkla ilgili çıkarımlardan kaynaklanmaktadır.

Vegan erkeklerden bazıları yaşamlarında, çevresindeki kadın ve erkeklere karşı toplumsal cinsiyetçi söylemlerle mücadele etmekte, zaman zaman çevrelerindeki kişiler tarafından kadınlaşma imalarına ve cinsel yönelim eleştirisine maruz kalmakta, et yemediği için erkeklik kaybına uğrayabilecekleri vurgulanmakta ve bu suretle de egemen söylem tarafından madunlaştırılmaktadır. Bazı katılımcılar vegan beslendikleri için çevresindeki kişiler tarafından sağlıksız beslendikleri yönünde eleştiri alırken, aynı zamanda et yememelerinden ve hayvansal proteinler tüketmemelerinden dolayı erkeklik kaybı yaşayabilecekleri de kendilerine ima edilmektedir.

Vegan erkekler; çevrelerindeki kadın ve erkekler tarafından kadınların daha duyarlı ve hassas olacaklarına dair bir önyargı ile bu beslenme biçiminin daha çok kadınlar tarafından benimsenmesi beklenen bir yaşam biçimi olarak düşünüldüğünü belirtmektedirler.² Vegan erkeklerin çevrelerindeki kişiler tarafından desteklenme oranlarının cinsiyetlere göre dağılımlarına bakıldığında, kadınların vegan beslenmeyi destekleme oranlarının erkeklere göre daha fazla olduğu görülmektedir. Vegan erkek katılımcılardan sadece bir kişi vegan beslenmeye geçiş sürecinde çevresindeki erkek yakınları tarafından destekleyici ifadelerle karşılaştığını ifade etmektedir. Diğer katılımcılar arasında ise kadınlaşma imaları, toplumsal cinsiyetçi eleştiriler, cinsel yönelim eleştirisine maruz kalarak diğer erkekler ve bazı kadınlar tarafından madunlaştırıldıkları söylenebilir. Katılımcılardan 11 kişi ise vegan beslenmeye geçiş sürecinde çevrelerindeki kadınlar tarafından destekleyici ifadelerle karşılatıklarını belirtmiştir.

Vegan erkekler, veganlığı daha çok hayvanların otonomilerine olan saygı ve hayvanların haklarına olan vurgu ile bağlantılı görmektedir. Bu nedenle de veganlık, cinsiyet fark etmeksizin haklara duyarlı olan tüm insanların etik kaygılardan dolayı benimseyebileceği bir beslenme biçimi ve beslenme biçiminin daha da ötesinde bir yaşam biçimi olarak var olmaktadır.

Sonnot

1 Pleyistosen, genellikle Buz Devri olarak bilinen, yaklaşık 2.580.000 ila 11.700 yıl öncesini kapsayan jeolojik dönemdir.

2 Katılımcıların çevresindeki kadın ve erkeklerin vegan beslenme sürecinde vermiş olduğu tepkiler arasında yer alan cinsiyetçi söylem, kadınlaşma iması ve cinsel yönelim eleştirileri dışında destekleyici ifadelerin de yer aldığı görülmektedir. Ancak destekleyici ifadeler ile vegan erkeklere destek veren kişiler daha çok kadınlar olmuştur ve erkeklerin vegan erkeklere destekleyici ifadelerinin oldukça az olduğu görülmektedir.

Kaynakça

- Adams, Carol J. *Etin Cinsel Politikası*. çev. Güray Tezcan ve E. Boyacıoğlu, (İstanbul: Ayrıntı Yayınları: 2015)
- Berg, Bruce L. & Lune, Howard. *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*. (Konya: Eğitim Yayınevi. 2015)
- Burgan, Ezgi. "İlk Kültürel Gereç Çuval İse: Erkeklik ve Et Yemenin Kesişimselliğinde Bilimsel Anlatıları Kuruluşu". *Fe Dergi*, 7(2), (2015), 35-47. https://doi.org/10.1501/Fe0001_0000000141
- Connell, Raewyn W. *Erkeklikler*. çev. Nagihan Konukçu, (Ankara: Phoenix: 2019)
- Çarpar, Mehmet Can. "Beslenme, kimlik ve erkeklik: et yemenin sosyolojisi", *İstanbul Üniversitesi Sosyoloji Dergisi*, 40(1), (2020), 249-277. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/iusosyoloji/issue/56274/776517>
- Dahlberg, Frances (Ed.). *Woman the Gatherer (Revised edition)*. (New Haven London: Yale University Press, New Haven&London: 2009)
- Dökmen, Zehra Y. "BEM Cinsiyet Rolü Envanteri Kadınsılık ve Erkeklik Ölçekleri Türkçe Formunun Psikometrik Özellikleri", *Kriz Dergisi*, 7(1), (1999), 27-40. <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/595862>
- Elgün, Aslı. "Dijital kültürde erkeklik(ler): Instagram #erkeklik üzerine bir içerik", *Turkish Studies*, 15(2), (2020), 911-941. <https://dx.doi.org/10.29228/TurkishStudies.41639>
- Fisher, Elizabeth. *Woman's Creation: Sexual Evolution and the Shaping of Society*. (Norwell: Anchor Press: 1979)
- Franklin, Adrian. *Animals and Modern Cultures: A Sociology of Human-Animal Relations in Modernity*. (SAGE Publications Ltd: 1999) <http://dx.doi.org/10.4135/9781446217764>
- Fusch, Patricia I. & Ness, Lawrence R. "Are we there yet? Data saturation in qualitative research." *The Qualitative Report*, 20(9), (2015), 1408-1416. <https://doi.org/10.46743/2160-3715/2015.2281>
- Gelderloos, Peter. "Veganism: why not-an anarchist perspective." (2011). <https://theanarchistlibrary.org/library/peter-gelderloosveganism-why-not> adresinden 2 Ekim 2021 tarihinde erişilmiştir.
- Gorely, Trish; Holroyd, Rachel & Kirk, David. "Muscularity, the habitus and the social construction of gender: towards a gender-relevant physical education." *British Journal of Sociology Education*, 24(4), 429-447. <https://doi.org/10.1080/01425690301923>

- Hooley, Dan & Nobis, Nathan. "The human society institute for science and policy animal studies repository". *Animal Agriculture, Food Choice and Human Healthy* 6, (2016)
- Kaçar Bozkurt, Gamze. *Vegan diyeti*. (İstanbul: Urzeni Yayıncılık: 2019)
- Kelly, Robert L. *The Foraging Spectrum: Diversity in Hunter-Gatherer Lifeways*. (Clinton Corners, New York: Percheron Press/Eliot Werner Publications: 2007).
- Kümbetoğlu, Belkıs. *Sosyolojide ve Antropolojide Niteliksel Yöntem ve Araştırma*. (İstanbul: Bağlam Yayıncılık: 2019).
- Larsson, L. Christel; Rönnlund, Ulla; Johansson, Gunnar & Dahlgren, Lars. "Veganism as Status Passage: The Process of Becoming a Vegan among Youths in Sweden." *Appetite*, 41(1), (2003). 61-67. [https://doi.org/10.1016/s0195-6663\(03\)00045-x](https://doi.org/10.1016/s0195-6663(03)00045-x)
- Mann, Sarah. E. *More than just a diet: An inquiry into veganism*. Anthropology Senior Theses. University of Pennsylvania, 156, (2014)
- Messner, Michael A. *Boyhood, organized sports, and the construction of masculinities*. Edt. M.S. Kimmel ve M. A. Messner, *Men's Lives*. (5th ed.), (Boston: Allynand Bacon: 2001)
- Mies, Maria. *Dünya ölçeğinde ataerki ve birikim: uluslar arası işbölümünde kadınlar*. çev. Yıldız Temurtürkan, (Ankara: Dipnot Yayınları: 2011)
- Russell, Nerissa. *Social Zoo archaeology: Humansand Animals in Prehistory*. (Cambridge New York: Cambridge University Press: 2012)
- Sancar, Serpil. *Erkeklik: imkânsız iktidar: ailede, piyasada ve sokakta erkekler*. (İstanbul: Metis Yayınları: 2009)
- Slocum, Sally. "Woman The Gatherer: Male Bias in Anthropology". Rayna R. Reiter (ed.), *Toward an Anthropology of Women*. (New York: Monthly Review Press: 1975)
- Stibbe, Arran. "Health and the Social Construction of Masculinity in Men's Health Magazine", *Men and Masculinities*, 7(1), (2004), 31-51. <https://doi.org/10.1177/1097184X03257441>
- Straight Edge (2020). https://tr.wikipedia.org/wiki/Straight_edge adresinden 15.11.2021 tarihinde erişilmiştir.
- Şavran Gönç, Temmuz. "Sosyolojide Nicel ve Nitel Araştırma Yöntemleri". N.Suğur. (Ed.). içinde (s. 78-96), *Sosyolojide Araştırma Yöntem ve Teknikleri*. (Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayını: 2009)

- The Economist. "Eril Dodo: erkekler gerekli midir?", Yay. Hz. A. Giddens, *Sosyoloji* içinde (s. 135-143). (Ankara: Say Yayınları: 2009)
- Thompson, Edward. H. & Bennett, Katte M. "Measurement of masculinity ideologies: A (critical) review", *Psychology of Men & Masculinity*, 16(2), (2015), 115-133. <https://doi.org/10.1037/a0038609>
- Twigg, Julia. "Food for thought: Purity and vegetarianism", *Religion*, 9(1), (1979), 13-35. [https://doi.org/10.1016/0048-721X\(79\)90051-4](https://doi.org/10.1016/0048-721X(79)90051-4)
- Vandello, Joseph. A; Bosson, Jeniffer K; Cohen, Dow; Burnaford, Rochelle. M. & Weaver, Jonathan. R. "Precarious manhood", *Journal of Personality & Social Psychology*, 95, (2008), 1325-1339. <https://doi.org/10.1037/a0012453>
- Yıldırım, Ali & Şimşek, Hasan. *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*. (6. Baskı). (Ankara: Seçkin Yayıncılık: 2008)